

ECONOMIES' HORIZONS
Економічні горизонти

DOI: doi.org/10.31499/2616-5236
Homepage: <http://eh.udpu.edu.ua>

ISSN
2522-9273
(print)
2616-5236
(online)

UDC: 336.24:[341.24+340.134]

JEL Classification F39, G28, H22, K40, O23

DOI: [10.31499/2616-5236.1\(30\).2025.321527](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(30).2025.321527)

Viktoriia Rudenko, Vinnytsia Educational and Research Institute of Economics, West Ukrainian National University
Doctor of Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance

Halyna Pohrishchuk, Vinnytsia Educational and Research Institute of Economics, West Ukrainian National University
Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance

МИТНІ ПРАВИЛА ДЛЯ ГРОМАДЯН В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

CUSTOMS RULES FOR CITIZENS IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL AND NATIONAL LEGISLATION

Анотація: Стаття присвячена аналізу митних правил для громадян у контексті міжнародного та національного законодавства. У дослідженні детально обґрунтовано причини запровадження митних формальностей. Okремо розглянуто основні складові митних правил згідно із міжнародними та національними правовими нормами. Надано авторське визначення поняття «митні правила для громадян», яке підкреслює його важливість для забезпечення економічної стабільності та національної безпеки. Описано двоканальну систему перетину кордону, яка спрощує митні процедури та підвищує їхню прозорість. Здійснено порівняння систем «зелений коридор» і «червоний коридор». Обґрунтовано трансформаційні зміни митних правил. Запропоновано шляхи вдосконалення митних правил для громадян.

Abstract: The article is devoted to a comprehensive analysis of customs rules for citizens in the context of international and national legislation. The relevance of the study is due to the need for theoretical and methodological substantiation of customs rules for citizens from the point of view of ensuring economic, social and national security, simplifying customs procedures, adapting to global integration processes and modern digital challenges. The research methodology includes an analysis of regulatory legal acts, a comparative analysis of the two-channel border

crossing system, as well as a generalization of proposals for improving customs rules. The article substantiates the reasons for the introduction of customs formalities for citizens, which contribute to ensuring the legal movement of goods, protecting the domestic market, replenishing the state budget and protecting the health of the population. The content and components of customs rules are systematized in accordance with national and international legislation. The author's definition of the concept of "customs rules for citizens" as a legally established procedure for crossing the customs border by individuals, which determines the list of goods permitted or prohibited for movement, the features of their declaration, as well as the conditions for applying privileges or restrictions to ensure national security, economic stability and the protection of public interests, is argued. The essence and objectives of the two-channel system of border crossing by citizens, which combines the simplicity of customs procedures with the transparency of their implementation, are characterized. A comparative characteristic of the "green channel" and "red channel" systems is carried out, their characteristic features are determined. The transformational aspects of customs rules in the context of digitalization, integration processes and support for economic development are determined. The directions for improving customs rules proposed in the study, such as digitalization, adaptability and optimization of customs procedures, should contribute to simplifying border crossing processes, increasing the efficiency of customs control and integrating the state's customs system into the global economic space.

Keywords: customs rules, customs procedures, customs formalities, customs authorities, customs border, customs control, «green channel» system, «red channel» system, citizens

Ключові слова: митні правила, митні процедури, митні формальності, митні органи, митний кордон, митний контроль, система «зелений коридор», система «червоний коридор», громадяни

Постановка проблеми.

Збільшення кількості громадян, які перетинають кордони для особистих, сімейних або ділових потреб, вимагає створення чітких, прозорих і ефективних правил, які враховують інтереси як держави, так і подорожуючих. Митні правила є важливим елементом державної політики, спрямованим на захист національної безпеки, суспільних інтересів, а також забезпечення фіскальних потреб держави. Водночас вони мають бути адаптовані до сучасних реалій,

зокрема інтеграції з міжнародними нормами, зростання обсягів онлайн-торгівлі, необхідності спрощення процедур для громадян та боротьби з незаконними діями на кордоні. Особливого значення набуває гармонізація національних митних правил із міжнародними стандартами, що актуально для країн, які прагнуть інтеграції до світової спільноти. Розробка ефективних і зручних для громадян митних процедур сприятиме зниженню соціальної напруги, підвищенню обізнаності населення

про їхні права та обов'язки на кордоні, а також поліпшенню іміджу країни на міжнародній арені. Таким чином, дослідження є необхідним для вдосконалення митної політики, підвищення рівня її адаптивності та сприяння розвитку економічних і соціальних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд сучасних досліджень щодо митних правил для громадян свідчить про значну увагу до удосконалення регуляторних підходів, спрощення процедур та забезпечення прав громадян у контексті сучасних викликів. Так, Р. Гаврік і Н. Демчик зосередилися на узагальненні зарубіжного досвіду притягнення до відповідальності за незаконне перетинання державного кордону громадянами за законодавством іноземних держав [1]. Н. Головай і Г. Погріщук акцентували увагу на теоретичних аспектах контролю за переміщенням особистих речей фізичних осіб, наголошуючи на необхідності гармонізації національних правил із міжнародними стандартами [2]. Кравчук П. проводив аналіз специфічних для простору кордону порушення прав людини та аргументував шляхи їх усунення [3]. О. Кузніченко та І. Менсо приділяли особливу увагу дотриманню індивідуальних конституційних прав громадян у період воєнного стану [4]. А. Німа розкривала специфіку переміщення транспортних засобів особистого користування фізичними особами через митний кордон України [5]. Г. Погріщук, В. Руденко та Н. Головай розкривали порядок застосування митних

формальностей до громадян, що перетинають кордон [6]. Т. Тригуба оцінювала впливу доповнення і змін туристичних і митних формальностей на розвиток туризму та гарантування безпеки як країн перебування, так і країн постійного проживання подорожуючих [7]. І. Хараїн здійснював теоретико-правовий аналіз переміщення товарів фізичними особами повторно протягом доби [8]. У контексті спрощення митних процедур Л. Івашова та Л. Кийда обґрунтовували важливість діджиталізації митних процедур [11], що підтверджував також В. Угрин, який визначав перспективи впровадження цифрових технологій у сфері митного контролю [12]. Питання цифровізації також вивчалося Л. Шевченко з акцентом на адміністративно-правовому аспекті модернізації митної справи [13].

Отже, сучасні дослідження висвітлюють багатовекторність проблематики митних правил для громадян, що охоплює спрощення митних процедур, діджиталізацію, захист прав та інтеграцію до міжнародних стандартів. Ці аспекти потребують подальшого аналізу для забезпечення балансу між національними інтересами та правами громадян.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є встановлення причин запровадження митних формальностей для громадян, аналіз їх змісту та складових відповідно до норм національного і міжнародного законодавства, розгляд особливостей функціонування

двоканальної системи перетину кордону, визначення трансформаційних аспектів митних правил в умовах сучасних викликів та розробка практичних рекомендацій щодо їх подальшого вдосконалення з урахуванням інтересів громадян і держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Митні правила для громадян при перетині кордону є важливим інструментом забезпечення економічної, соціальної та національної безпеки держави. Вони регулюють процес перетину митного кордону, порядок ввезення та вивезення товарів, визначають права та обов'язки громадян, а також сприяють дотриманню міжнародних і законодавчих правових норм.

Основними причинами запровадження митних правил для громадян, на наш погляд, стали:

1) сприяння легкому пересуванню громадян через кордон, адже чітко визначені правила щодо перетину кордону спрощують процедури для громадян, знижують ризик затримок і конфліктів, а також сприяють прозорості та ефективності митного контролю;

2) регулювання тимчасового ввезення та вивезення товарів, оскільки спрощені процедури для переміщення особистих речей, транспортних засобів та товарів некомерційного характеру дозволяють громадянам комфортніше здійснювати подорожі та міжнародні поїздки;

3) захист внутрішнього ринку, позаяк регулювання обсягів та видів товарів, що ввозяться громадянами,

запобігає надлишковому імпорту та сприяє підтримці національних виробників;

4) формуванні доходів державного бюджету, тому що митні платежі на товари, що ввозяться громадянами, є важливим джерелом доходів для держави;

5) забезпечення безпеки та здоров'я населення, адже митний контроль за ввезенням небезпечних, заборонених або неякісних товарів, таких як наркотики, зброя, токсичні речовини чи продукти з вичерпаним терміном придатності, допомагає захистити громадян від потенційної загрози.

Відтак митні правила є основою ефективного управління переміщенням фізичних осіб через кордон, а їх дотримання забезпечує баланс між економічними інтересами держави, безпекою населення та комфортом громадян, що сприяє створенню відносин довіри між державою та суспільством.

Зважаючи на важливе суспільне значення митних правил, вони знайшли своє відображення у національному та міжнародному законодавстві. Так, відповідно до Митного кодексу України «митні правила – встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем, або контроль за якими покладено на

митні органи цим Кодексом та іншими законами України» [9]. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) митні правила поділяє на стандартні, стандартні з перехідним періодом і рекомендовані [10]. Стандартні правила є положеннями, застосування яких вважається необхідним для досягнення гармонізації та спрощення митних правил і процедур. Такі правила мають бути застосовані до всіх учасників митних відносин, оскільки вони сприяють стандартам і ефективності митного контролю. Стандартні правила з перехідним терміном є положеннями Загального додатка Київської конвенції (система положень, що застосовуються до усіх митних правил і процедур), для застосування яких дозволяється більш тривалий термін. Вони

спрямовані на досягнення гармонізації та спрощення митних процедур, але з огляду на можливі складнощі чи специфіку застосування, надається перехідний період для їх запровадження. Рекомендовані правила є положеннями Спеціального додатка Київської конвенції (система положень, що застосовуються до одного чи декількох митних правил і процедур), які сприяють досягненню гармонізації та спрощення митних правил і процедур. Їх застосування вважається бажаним, але не є обов'язковим.

Для чіткого розуміння, які митні правила є обов'язковими, які мають певну гнучкість у термінах застосування, та які є рекомендованими для покращення митних процедур, проведемо порівняльну характеристику митних правил, відображених у Київській конвенції (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика митних правил, передбачених Київською конвенцією

Параметр	Стандартне правило	Стандартне правило з перехідним терміном	Рекомендоване правило
Призначення	Необхідне для гармонізації та спрощення митних правил і процедур.	Має тривалий термін застосування для досягнення гармонізації.	Сприяє гармонізації та спрощенню процедур, бажане для більш широкого застосування.
Додаток	Загальний додаток, застосовується до всіх митних правил і процедур.	Загальний додаток, з можливістю використання більш тривалого терміну.	Спеціальний додаток, застосовується до одного або кількох правил.
Обов'язковість	Обов'язкове для всіх учасників.	Обов'язкове з можливістю тривалого терміну для адаптації.	Не обов'язкове, але бажане для більш широкого застосування.
Термін застосування	Негайно та без відтермінувань.	Більш тривалий термін для адаптації та застосування.	Може бути використано за бажанням, без термінових вимог.
Сфера застосування	Застосовується до всіх митних правил і процедур.	Застосовується до правил, що потребують більше часу для впровадження.	Застосовується до специфічних митних правил і процедур.

Джерело: складено авторами на основі [10]

Беручи до уваги положення національних та міжнародних

нормативно-правових актів, пропонуємо розглядати митні

правила для громадян як законодавчо встановлений порядок перетину митного кордону фізичними особами, що визначає перелік дозволених або заборонених для переміщення товарів, особливості їх декларування, а також умови застосування пільг чи обмежень для забезпечення національної безпеки, економічної стабільності та захисту суспільних інтересів. У такому трактуванні спеціально наголошується на громадянах як учасниках митних відносин, на яких спрямовуються митні правила, що відокремлює його від ширших понять, які охоплюють також юридичних осіб. Авторське визначення підкреслює як регулятивний, так і правозахисний аспект митних правил, звертаючи увагу на права громадян (пільги, дозволи) та їх обов'язки (декларування, дотримання заборон). У тлумаченні додано компонент, що митні правила слугують не тільки інструментом контролю, а й механізмом забезпечення інтересів держави та громадян через захист економічної стабільності та безпеки.

Митні правила для громадян закріплено у Розділі XII Митного кодексу України «Особливості пропуску та оподаткування товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України громадянами» та Спеціальному додатку J Розділі 1 Кіотської конвенції «Пасажири».

У Митному кодексі України у розділі XII виокремлено три глави із загальними положеннями щодо пропуску та оподаткування товарів, що переміщуються (пересилаються)

через митний кордон України громадянами, положеннями щодо пропуску та оподаткування товарів, що вивозяться (пересилаються) громадянами за межі митної території України та положеннями щодо пропуску та оподаткування товарів, які ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України. Загалом зазначений розділ містить 18 статей, якими встановлюються умови та процедура пропуску та оподаткування товарів, які громадяни переміщують або пересилають через митний кордон України для власних, сімейних чи інших цілей, не пов'язаних із веденням підприємницької діяльності.

У Кіотській конвенції у Розділі 1 Спеціального додатку J містяться митні правила щодо принципів перетину кордону громадянами, сфери застосування, ввозу, зворотнього вивозу, виїзду, транзиту та інформації про митні пільги, які застосовуються до громадян. Загалом розділ містить 39 митних правил, з яких 26 стандартних і 13 рекомендованих.

Митні правила для громадян у Кіотській конвенції розмежовано і описано таким чином [10]:

1. Щодо принципів перетину кордону громадянами передбачено два стандартних правила: 1) законодавче регулювання митних пільг для фізичних осіб; 2) застосування передбачених митних пільг для всіх пасажирів незалежно від громадянства.

2. Щодо сфери застосування, тобто безпосереднього перетину громадянами кордону, визначено

тринадцять митних правил. До стандартних правил належать: 1) визначення митних органів для виконання митних формальностей, які стосуються громадян; 2) митний контроль без покидання особистого транспортного засобу для громадян; 3) особистий огляд громадян тільки у виключних випадках; 4) складування та зберігання товарів, які перевозяться громадянами, до митного оформлення; 5) оформлення несупроводжуваного багажу за спрощеними процедурами; 6) оформлення несупроводжуваного багажу уповноваженою особою. До рекомендованих правил відносять: 1) митний контроль без покидання транспортного засобу комерційного призначення та потягу для громадян; 2) двоканальна система для митного контролю над громадянами; 3) відсутність вимог митних органів щодо окремих переліків пасажирів та багажу; 4) використання попередньої інформації для спрощення митного контролю; 5) усне декларування для товарів некомерційного характеру та письмове декларування для товарів комерційного характеру, що переміщуються громадянами; 6) нарахування митних платежів на товари громадян, що призначені для вільного обігу, за єдиними ставками з урахуванням митних пільг; 7) використання банківських карток для сплати митних послуг і платежів.

3. Щодо ввозу товарів громадянами закріплено п'ятнадцять митних правил. Серед стандартних правил встановлено: 1) ввезення особистих речей та транспортних засобів резидентами,

які повертаються у країну, без сплати митних платежів; 2) право на тимчасове ввезення особистих речей нерезидентів без митного документа або гарантії; 3) перелік особистих речей нерезидентів; 4) встановлення терміну тимчасового ввезення особистих речей нерезидентів відповідно до тривалості їх перебування в країні; 5) право на продовження терміну тимчасового ввезення особистих речей нерезидентів; 6) право на тимчасовий ввіз транспортних засобів для особистого користування нерезидентами; 7) ввезення пального у звичайних баках особистих транспортних засобів без сплати митних платежів; 8) поширення пільг щодо ввезення транспортних засобів для особистого користування на транспортні засоби, які належать нерезидентам, орендовані ними або взяті ними для тимчасового користування; 9) встановлення терміну тимчасового ввезення транспортних засобів особистого користування нерезидентами відповідно до тривалості їх перебування в країні; 10) право та умови продовження терміну тимчасового ввезення транспортних засобів для особистого користування нерезидентами; 11) право на тимчасове ввезення замінних частин для ремонту транспортних засобів для особистого користування нерезидентами. Серед рекомендованих правил визначено: 1) кількісні обмеження на ввезення тютюнових виробів, алкоголю та парфумів; 2) дозвіл на ввезення в межах кількісних і вартісних

обмежень товарів громадян некомерційного характеру без сплати митних платежів; 3) заборона вимагати митними органами митні документи або гарантії на тимчасовий ввіз транспортних засобів для особистого користування нерезидентами; 4) прийняття митними органами стандартних міжнародних документів і гарантій для тимчасового ввезення транспортних засобів для особистого користування нерезидентами.

4. Щодо зворотнього ввозу товарів громадянами встановлено два стандартних правила: 1) право зворотньо ввозу тимчасово завезених товарів нерезидентів через інший митний орган, ніж той, через який вони були завезені; 2) право не здійснювати зворотній вивіз транспортних засобів і товарів особистого користування нерезидентів, що були серйозно пошкоджені чи знищені внаслідок аварії або форс-мажорних обставин.

5. Щодо виїзду громадян та вивезення ними товарів закріплено п'ять митних правил. До стандартних правил відносять: 1) максимальне спрощення митних формальностей для громадян, що виїжджають; 2) дозвіл на вивезення громадянами товарів комерційного характеру за умови сплати ними митних платежів; 3) вжиття на прохання громадян митними органами заходів щодо ідентифікації окремих товарів для сприяння їх зворотньому ввозу без сплати митних платежів; 4) право митних органів тільки у виключних випадках вимагати від громадян, що виїжджають за кордон, документ на тимчасовий вивіз товарів і

транспортних засобів особистого користування. Рекомендоване право стосується встановленню митними органами умови для повернення гарантії у формі грошового депозиту в митному органі зворотного вивозу.

6. Щодо транзитних пасажирів діє тільки одне стандартне митне правило, що передбачає відсутність митного контролю щодо транзитних пасажирів, які не залишають транзитної зони, та здійснення загального спостереження в транзитних зонах і вжиття необхідних заходів у разі підозри здійснення митного правопорушення.

7. Щодо інформації про митні пільги, якими користуються громадяни, визначено лише одне рекомендоване правило, що передбачає надання такої інформації однією або декількома офіційними мовами відповідної країни та будь-якою іншою мовою, яка вважається митними органами доцільною.

Ефективним механізмом забезпечення дотримання митних правил громадянами та оптимізації митних процедур є двоканальна система перетину кордону. Вона передбачає розділення пасажиропотоку на два коридори: «зелений» і «червоний», залежно від наявності у громадян товарів, що підлягають декларуванню або оподаткуванню.

Система «зелений коридор» призначений для громадян, які не перевозять товарів, що підлягають митному декларуванню, оподаткуванню або заборонених чи обмежених до переміщення через кордон. Пасажири, обираючи цей коридор, автоматично заявляють, що

не мають при собі товарів, які вимагають спеціального контролю. Процедура проходження кордону спрощена та швидка, без необхідності подавати митну декларацію.

Система «червоний коридор» призначений для громадян, які перевозять товари, що підлягають обов'язковому декларуванню (наприклад, великі суми готівки, акцизні товари, ювелірні вироби, електроніку тощо). Пасажири повинні заповнити митну декларацію та пред'явити товари для контролю. У разі перевищення встановлених лімітів митні органи визначають необхідні платежі або застосовують відповідні заходи.

Двоканальна система перетину кордону, на нашу думку, призначена для виконання таких завдань:

1) прискорення митних процедур, адже двоканальна система дозволяє значно скоротити час перевірки громадян, які не мають товарів для декларування, тим самим зменшуючи навантаження на митні органи;

2) оптимізація ресурсів, яка полягає в тому, що митні органи можуть зосередити увагу на громадянах, які перевозять товари, що потребують декларування, або потенційно порушують правила перевезення;

3) прозорість і зручність для громадян, позаяк система чітко розмежовує процедури для різних категорій фізичних осіб, що забезпечує зрозумілу і передбачувану організацію митного контролю;

4) запобігання митним

правопорушенням, позаяк «червоний коридор» дозволяє здійснювати більш детальний контроль товарів, що знижує ризик контрабанди та порушень митного законодавства;

5) сприяння добровільному дотриманню митних правил, оскільки громадяни самостійно обирають коридор залежно від характеру переміщуваних товарів.

Двоканальна система перетину кордону громадянами є ефективним інструментом сучасного митного контролю. Її впровадження сприяє прискоренню пропуску громадян через кордон, забезпеченню їх фінансової та правової захищеності, а також підвищенню ефективності роботи митних органів. Порівняльна характеристика систем «зелений коридор» і «червоний коридор» подана у табл. 2.

У цілому система «зелений коридор» створює умови для швидкого та безперешкодного проходження митного контролю громадянами, які не мають товарів, що підлягають декларуванню, що сприяє економії часу та мінімізації адміністративного навантаження. Натомість система «червоний коридор» забезпечує ефективний механізм декларування товарів, що вимагають митного оформлення, дозволяючи виявляти порушення митних правил та забезпечувати захист економічних інтересів держави. Порівняльний аналіз показав, що хоча система «зелений коридор» значно пришвидшує процес перетину кордону, її ефективність залежить від добросовісності громадян та дієвості

ризик-орієнтованих підходів у митному контролі. Водночас система «червоний коридор» надає ширші можливості для контролю, але потребує більше часу та ресурсів для проходження митних процедур. Для забезпечення оптимального функціонування обох систем важливо вдосконалювати митну інфраструктуру, запроваджувати

сучасні технології моніторингу та підвищувати рівень обізнаності громадян про правила перетину кордону. Тому синергія двох систем перетину кордону дозволяє досягати балансу між спрощенням процедур для законослухняних громадян та ефективністю контролю за порушеннями митних правил.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика систем перетину кордону «зелений коридор» і «червоний коридор»

Критерій	Зелений коридор	Червоний коридор
Призначення	Для громадян, які не мають товарів, що підлягають декларуванню або оподаткуванню.	Для громадян, які мають товари, що підлягають декларуванню або оподаткуванню.
Мета проходження	Спрощення процесу перетину кордону для тих, хто не перевозить товарів понад норми або заборонених предметів.	Забезпечення митного контролю для декларування товарів чи сплати митних зборів.
Документи	Паспорт або інший документ для перетину кордону. Декларація не потрібна.	Паспорт, митна декларація, а також інші документи для товарів, якщо це необхідно.
Наявність митного огляду	Не проводиться (крім випадків вибіркової перевірки).	Проводиться обов'язковий митний контроль і перевірка.
Товари, які дозволено перевозити	Особисті речі, що не перевищують встановлені митні норми.	Товари, що перевищують митні норми, або заборонені чи обмежені товари.
Швидкість проходження кордону	Швидке проходження без затримок.	Залежить від обсягу товарів, що декларуються, та процедур митного контролю.
Приклади використання	Подорож без додаткових вантажів, лише особисті речі.	Перевезення товарів на продаж, великої кількості валюти, дорогоцінностей, техніки.
Основні ризики для громадян	Вибіркова перевірка та штрафи у разі виявлення товарів, які потрібно було декларувати.	Можливість конфіскації товарів, штрафи, якщо товари задекларовані неправильно або незаконні.

Джерело: складено авторами на основі [9; 10]

Зауважимо, що сучасний розвиток глобалізації, інтеграційних процесів, цифрових технологій та зростання обсягів міжнародної торгівлі вимагають адаптації митних правил для громадян до нових викликів. Трансформація цих правил стає необхідною для забезпечення ефективного митного регулювання, захисту економічних інтересів держави та спрощення процедур для громадян.

Основні причини трансформації митних правил, на наш погляд, такі:

1) збільшення кількості міжнародних подорожей, перевезень товарів для особистих потреб та поширення електронної комерції вимагають модернізації митних правил, щоб вони відповідали сучасним реаліям переміщення громадян і товарів;

2) впровадження цифрових платформ, електронного

декларування та автоматизації митних процедур потребує змін у митних правилах, які мають сприяти цифровізації процесів, спрощенню взаємодії громадян із митними органами та підвищенню прозорості;

3) зростання глобальних ризиків, пов'язаних із контрабандою, незаконним обігом товарів, зброї та наркотиків, вимагає оновлення митних правил для посилення безпеки, зокрема через впровадження системи управління ризиками та посилення митного контролю;

4) для країн, що прагнуть гармонізувати своє митне законодавство з міжнародними стандартами, зокрема нормами Європейського Союзу, необхідно трансформувати митні правила у відповідності до кращих європейських практик, що включає полегшення митних процедур, збільшення квот на безмитне ввезення товарів та оптимізацію системи оподаткування;

5) у сучасних умовах митні правила мають сприяти розвитку внутрішнього ринку, підтримці бізнесу та забезпеченню доступу громадян до якісних імпортованих товарів, водночас вони мають запобігати зловживанням, пов'язаним із ухиленням від сплати митних платежів;

Зважаючи на трансформацію митних правил в умовах сьогодення та наукові здобутки вчених у цій царині [11, с.226-227; 12, с.172; 13, с.321-323], пропонуємо напрями вдосконалення митних правил для фізичних осіб:

– запровадження спрощених митних правил для подорожуючих

та пересилання товарів для особистих потреб;

– впровадження електронних сервісів, мобільних додатків для декларування товарів та інтеграція з міжнародними платформами;

– розробка митних правил, які враховують потреби громадян, що часто перетинають кордон, або здійснюють онлайн-покупки за кордоном;

– посилення контролю над ризиковими товарами через вдосконалення аналітичних систем;

– адаптація національного законодавства до рекомендацій Всесвітньої митної організації та норм Європейського Союзу.

Отже, трансформація митних правил для громадян є необхідною умовою забезпечення балансу між ефективністю контролю, безпекою та зручністю для подорожуючих. Адаптація правил до сучасних реалій сприятиме підвищенню довіри громадян до митних органів, інтеграції країни у світову економіку та розвитку внутрішньої економіки.

Висновки. У дослідженні обґрунтовано причини запровадження митних формальностей для громадян як важливого інструмента забезпечення економічної, соціальної та національної безпеки. Вони полягають у сприянні легкому пересуванню громадян через кордон, регулюванні тимчасового ввезення та вивезення товарів, захисті внутрішнього ринку, формуванні доходів державного бюджету та забезпеченні безпеки та здоров'я населення.

Систематизовано зміст і складові митних правил для

громадян відповідно до національного та міжнародного законодавства. Запропоновано авторське визначення поняття «митні правила для громадян» як законодавчо встановленого порядку перетину митного кордону фізичними особами, що визначає перелік дозволених або заборонених для переміщення товарів, особливості їх декларування, а також умови застосування пільг чи обмежень для забезпечення національної безпеки, економічної стабільності та захисту суспільних інтересів.

Розглянуто двоканальну систему перетину кордону громадянами, яка є ефективним інструментом спрощення митних процедур та забезпечення їх прозорості. Проведена порівняльна характеристика систем «зелений коридор» і «червоний коридор» дозволила виявити їх характерні ознаки, а також наголосити на необхідності вдосконалення митної інфраструктури для забезпечення їх належного функціонування.

Визначено основні трансформаційні аспекти митних правил у сучасних умовах, зокрема зростання мобільності населення, швидкий розвиток цифрових

технологій, глобальні безпекові виклики, інтеграційні процеси, підтримка економіки та захист громадян.

Запропоновано шляхи вдосконалення митних правил для громадян, серед яких: оптимізація митного законодавства, спрощення митних процедур, діджиталізація митних процесів, гнучкість і адаптивність митних формальностей, покращення управління митними ризиками.

Таким чином, реалізація запропонованих змін сприятиме спрощенню митних процедур, підвищенню рівня дотримання митних правил громадянами та інтеграції митної системи держави у глобальний економічний простір.

Перспективи подальших досліджень зосереджуються на вдосконаленні законодавчої бази з урахуванням міжнародного досвіду та адаптації до сучасних викликів. Особливої уваги потребує аналіз впливу змін у митних правилах на захист прав громадян, прискорення міжнародної торгівлі та посилення національної безпеки. Це сприятиме інтеграції держав у глобальні економічні процеси та забезпеченню балансу між контролем і спрощенням митних процедур.

References:

- Havrik R., Demchyk N. (2022) *Yurydychna vidpovidalnist za nezakonne peretynannia derzhavnoho kordonu: zarubizhnyi dosvid pravovoho rehuliuvannia* [Legal responsibility for illegal crossing of the state border: foreign experience of legal regulation]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and comparative jurisprudence*, vol. 5, pp. 137-140. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.25> [in Ukrainian].
- Holovai N. M., Pohrishchuk H. B. (2022) *Mytnyi kontrol za peremishchenniam tovariv i osobystykh rechei pasazhyriv: teoretychnyi aspekt* [Customs control over the movement of goods and personal belongings of passengers: theoretical aspect]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 36. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1155> (accessed January 10, 2025). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-30> [in Ukrainian].

- Kravchuk P. ta in. (2021) *Prava liudyny na kordoni [Human Rights at the Border]*. Kyiv : Instytut ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii. [in Ukrainian].
- Kuznichenko O. V., Menso I. V. (2022) *Dotrymannia konstytutsiinykh prav u razi peretynu mytnoho kordonu Ukrainy cholovikamy-studentamy pid chas dii voiennoho stanu [Constitutional rights observation while crossing the customs border of Ukraine by male students during the martial status rule]*. *Pivdenoukrajinskyi pravnychyi chasopys – South Ukrainian Legal Journal*, vol. 4 (2), pp. 123-128. <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.2.19> [in Ukrainian].
- Nima A. O. (2024) *Okremi pravovi aspekty peremishchennia fizychnymy osobamy transportnykh zasobiv osobystoho korystuvannia cherez mytnyi kordon Ukrainy [Separate legal aspects of movement of vehicles for personal use by natural persons across the customs border of Ukraine]*. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and comparative law*, vol. 1, pp. 423-427. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.74> [in Ukrainian].
- Pohrishchuk H. B., Rudenko V. V., Holovai N. M. (2024) *Mytni pravyla ta formalnosti [Customs rules and formalities]*. Ternopil : ZUNU. [in Ukrainian].
- Tryhuba T. (2021) *Onovleni turystychni formalnosti – vidpovid na vyklyky pandemii COVID-19 ta novykh terorystychnykh zahroz [Updated Tourist Formalities as a Response to the COVID-19 Pandemic Challenges and New Terrorist Threats]*. *Universytetski naukovy zapysky – University scientific notes*, vol. 3 (81), pp. 174-182. <https://doi.org/10.37491/UNZ.81.15> [in Ukrainian].
- Kharain I. I. (2019) *Aktualni pytannia shchodo vvezennia hromadianamy tovariv na mytnu terytoriiu Ukrainy (na prykladi st. 274 MK Ukrainy) [Topical questions on the influence of customers of goods in the customs territory of Ukraine (in the example of st. 374 of the CC of Ukraine)]*. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: Law*, vol. 56 (2), pp. 42-46. [in Ukrainian].
- Customs Cooperation Council, World Customs Organization (1973) *Mizhnarodna konventsiiia pro sproshchennia i harmonizatsiiu mytnykh protsedur (Kiotska konventsiiia) vid 18.05.1973 r. [International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures (Kyoto Convention) of May 18, 1973]*. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine (2012) *Mytnyi kodeks Ukrainy vid 13.03.2012 r. [Customs Code of Ukraine dated March 13, 2012]*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> [in Ukrainian].
- Ivashova L. M., Kyida L. I. (2019) *Didzhitalizatsiia mytnykh protsedur: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku mytnoi spravy [Digitalization of customs procedures: the current situation and prospects of customs development]*. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia – Public management and customs administration*, vol. 3 (22), pp. 218-231. <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2019-3-218-230> [in Ukrainian].
- Uhryn V. V. (2020) *Didzhitalizatsiia mytnoho kontroliu v Ukraini [Digitalization of customs control in Ukraine]*. *Infrastruktura rynku – Market infrastructure*, vol. 47, pp. 168-173. <https://doi.org/10.32843/infrastruct47-31> [in Ukrainian].
- Shevchenko L. V. (2022) *Administratyvno-pravova kharakterystyka didzhitalizatsii u sferi mytnoi spravy [Administrative and legal characteristics of digitization in the field of customs affairs]*. *Analitichne-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and comparative jurisprudence*, vol. 5, pp. 318-323. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.59> [in Ukrainian].